

5. ביטוח ילדים

א. קצבת ילדים

1. כללי

קצבת ילדים משולמת בכל חודש לכל המשפחות עם ילדים בישראל, ומטרתה לסייע בהוצאות הגידול של הילדים. חוק ביטוח ילדים נכנס לתוקפו ב-1959 כתשלום קבוע למשפחות מרובות ילדים. במהלך השנים עברו קצבאות הילדים שינויים רבים, שנועדו להתאימן לתמורות במדיניות הפיסקלית בארץ. השינויים בהן נעשו בין היתר בסכומים ובתנאי הזכאות של מקבלי הקצבאות.

לוח 1

סכום קצבאות הילדים לפי מקום הילד במשפחה לפני החלת חוק ההסדרים* ואחריו (ש"ח), 2014

גובה הקצבה						מקום הילד במשפחה
2014		אוגוסט-דצמבר 2013		עד יולי 2013		
ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	
140	140	140	140	177	177	ראשון
140	140	140	140	266	266	שני
172	140	171	140	298	266	שלישי
336	140	335	140	464	266	רביעי
354	140	353	140	393	177	חמישי ואילך

* אוגוסט 2013.

לוח 2

משפחות המקבלות קצבת ילדים, לפי מספר הילדים במשפחה (ממוצע חודשי), 2010-2014

מספר הילדים במשפחה						סך כל המשפחות	שנה
6+	5	4	3	2	1		
מספרים (אלפים)							
44.5	41.4	90.7	207.3	316.5	329.8	1,030.0	2010
45.2	42.2	93.2	214.2	322.3	331.5	1,048.7	2011
46.2	42.7	95.7	220.7	328.4	334.3	1,068.1	2012
47.2	43.5	97.9	228.0	334.2	337.5	1,088.3	2013
48.0	44.1	99.8	234.4	340.3	340.8	1,107.5	2014
אחוזים							
4.3	4.0	8.8	20.1	30.7	32.0	100.0	2010
4.3	4.0	8.9	20.4	30.7	31.6	100.0	2011
4.3	4.0	9.0	20.7	30.7	31.3	100.0	2012
4.3	4.0	9.0	20.9	30.7	31.0	100.0	2013
4.3	4.0	9.0	21.2	30.7	30.8	100.0	2014

ביולי 2013, במסגרת החוק להתייעלות כלכלית, הוחלט על קיצוץ חד ומיידי בסכומי קצבאות הילדים לכלל הילדים, כך שחוץ מהקצבה לילדים הוותיקים (ילדים שנולדו לפני 1.6.2003) שמספרם הסידורי במשפחה הוא שלישי ואילך, סכום הקצבה לכל הילדים נקבע כאחיד. **ילדים הוותיקים** הללו קוצצה הקצבה באופן זהה לקיצוץ בקצבת הילדים החדשים (ילדים שנולדו אחרי 1.6.2003) שלישיים ואילך (לוח 1).

תעריפי הקצבאות לא עודכנו ב-2014. במונחים ריאליים הם שמרו על ערכיהם ודומים לתעריפים של אוגוסט 2013 (לוח 1).

בשנת 2014 הגיע מספר המשפחות ששולמו להן קצבאות ילדים לכ-1.1 מיליון בממוצע לחודש - גידול של כ-1.9% לעומת 2013 (לוח 2), ומספר הילדים שבהן - לכ-2.7 מיליון בממוצע לחודש - גידול של 1.9% (לוח 3). מספר המשפחות שקיבלו קצבה בעבור ילד אחד גדל ב-1.0% בין שתי השנים והגיע לכ-341 אלף, ובעבור שני ילדים או יותר - גדל ב-2.1%. במקביל גדל חלקן של המשפחות עם שלושה ילדים בקרב כלל המשפחות עם ילדים, לעומת חלקן של משפחות אחרות.

בשנת 2014 הגיע מספר המשפחות ששולמו להן קצבאות ילדים לכ-1.1 מיליון בממוצע לחודש - גידול של כ-1.9% לעומת 2013

לוח 3

ילדים המקבלים קצבת ילדים, לפי מקומם במשפחה (ממוצע חודשי), 2010-2014

שנה	סך כל הילדים	מקומו של הילד במשפחה					
		ראשון	שני	שלישי	רביעי		
מספרים (אלפים)							
2010	2,466.0	1,030.0	700.2	383.8	176.5		
2011	2,519.1	1,048.7	717.1	394.8	180.6		
2012	2,572.9	1,068.1	733.8	405.4	184.6		
2013	2,628.5	1,088.3	750.8	416.5	188.5		
2014	2,679.7	1,107.5	766.6	426.3	191.9		
אחוזים							
2010	100.0	41.8	28.4	15.6	7.2		
2011	100.0	41.7	28.5	15.7	7.2		
2012	100.0	41.5	28.5	15.8	7.2		
2013	100.0	41.4	28.6	15.8	7.2		
2014	100.0	41.3	28.6	15.9	7.2		

2. הילדים ה"חדשים"

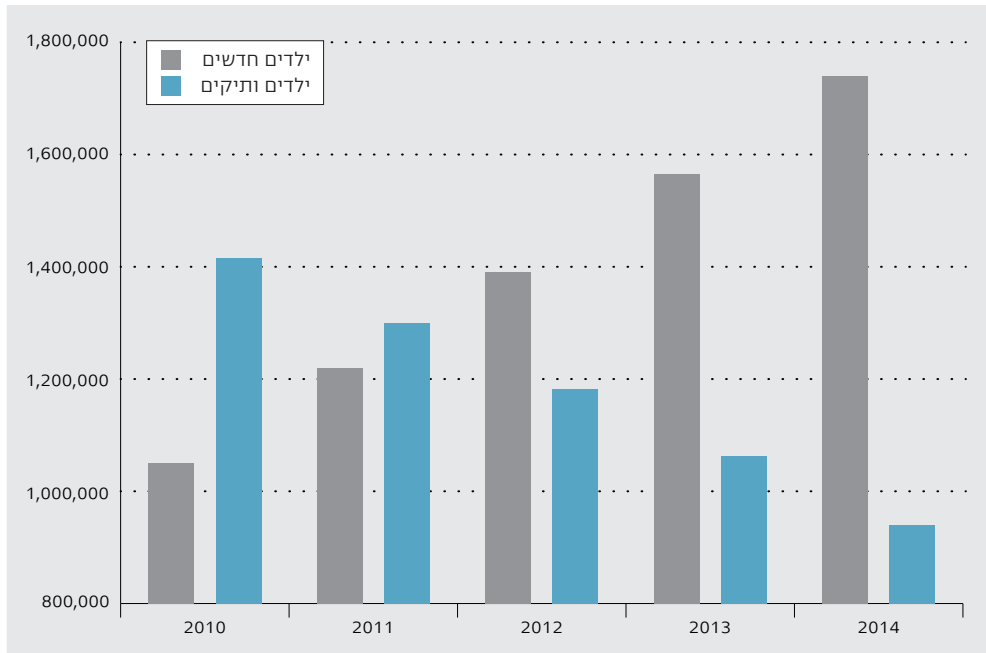
בעקבות תיקוני החקיקה בשנים 2003-2004 הוגדרה קבוצה של **ילדים חדשים** - ילדים שנולדו מיוני 2003 ואילך. ילדים אלה קיבלו עד חודש יוני 2009 קצבה השווה לקצבת שני הילדים הראשונים, ללא תלות במקומם במשפחה. עם החלת השינויים בקצבה באוגוסט 2013 חזרה קצבתם של ילדים אלה להיות קצבה אחידה.

המספר הכולל של הילדים החדשים הגיע בשנת 2014 לכ-1.7 מיליון, שהם כ-65% מכלל ילדים שבגינם שולמה קצבה. כצפוי, שיעור הילדים החדשים בכלל הילדים שבגינם שולמה קצבה הולך וגדל במהלך השנים והוא אמור לכלול את כל הילדים בתום חמש השנים הקרובות. כ-40% (כ-695 אלף) הם ילדים שלישיים ואילך. מספר הילדים הוותיקים הולך וקטן (תרשים 1).

1 144 ש"ח מאוגוסט 2003 עד ינואר 2004; 120 ש"ח מפברואר 2004 עד דצמבר 2005; 148 ש"ח ב-2006 וב-2007, 152 ש"ח ב-2008, 159 ש"ח ב-2009, 165 ש"ח ב-2010, 169 ש"ח ב-2011, 173 ש"ח ב-2012 ו-140 ש"ח ב-2013.

תרשים 1

מספרם של הילדים ה"חדשים" לעומת הילדים ה"ותיקים", 2010-2014

3. היקף התשלומים

בשנת 2014 ירד סכום התשלומים לקצבאות הילדים ירידה ריאלית חדה של 24.2% לעומת 2013 (לוח 4). ירידה זו נובעת מהחלת החוק להתייעלות כלכלית ביולי 2013, שבעקבותיו כאמור קוצץ גובה הסכום הבסיסי שממנו נגזר גובה הקצבאות ב-20% והקצבה הפכה להיות אחידה לרוב הילדים. ב-2014 גובה הסכום הבסיסי נשאר לפי שהוא נקבע ביולי 2013.

השינויים בהיקף התשלומים של קצבאות הילדים באים לידי ביטוי גם בחלק היחסי של תשלומי הענף בכלל המוסד, שירד מכ-11.8% ב-2012 ל-9.4% ב-2013 ול-7.0% ב-2014.

סך התשלומים השנתיים בעבור קצבת ילדים היה ב-2014 כ-4.9 מיליארד ש"ח - ירידה של 23.4% במונחים ריאליים לעומת 2013, המצטרפת לירידה בשיעור של כ-13% בין 2012 ל-2013. במצטבר ירדו התשלומים לקצבאות הילדים בגין החוק להתייעלות כלכלית ביולי 2013 שיעור כולל של 33% (תרשים 2).

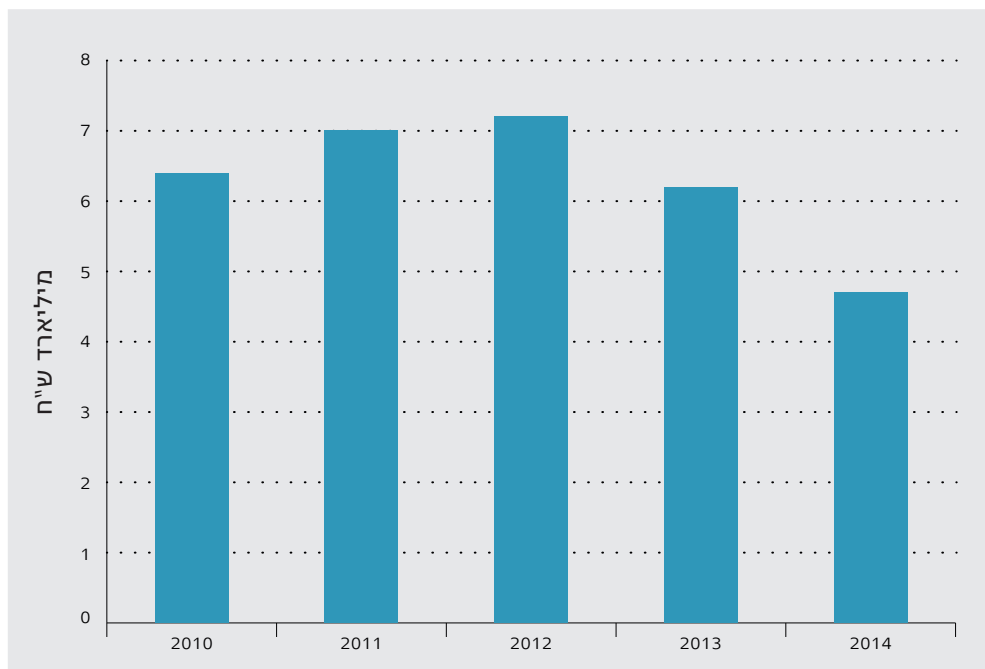
לוח 4

תשלומי קצבאות ילדים (מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים וקבועים), 2010-2014

שנה	סכום כולל		קצבת ילדים		מענק לימודים	
	מחירים שוטפים	מחירי 2014	מחירים שוטפים	מחירי 2014	מחירים שוטפים	מחירי 2014
2010	6,164.5	6,616.4	5,984.5	6,423.3	180.0	193.2
2011	6,892.0	7,150.5	6,711.0	6,962.7	181.0	187.8
2012	7,197.4	7,342.0	7,010.8	7,151.7	186.6	190.3
2013	6,344.0	6,374.2	6,153.3	6,182.5	190.7	191.6
2014	4,884.6	4,884.6	4,683.8	4,683.8	200.8	200.8

סך התשלומים השנתיים בעבור קצבת ילדים היה ב-2014 כ-4.9 מיליארד ש"ח - ירידה של 23.4% במונחים ריאליים לעומת 2013

תרשים 2 תשלומי קצבאות ילדים (מחירי 2014), 2010-2014

ב. מענק לימודים

מענק לימודים משולם למשפחות חד-הוריות ולמשפחות שבהן ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מגמלאות הקיום האלה: גמלה להבטחת הכנסה, דמי מזונות, קצבת נכות, קצבת זיקנה או קצבת שאירים. המענק משולם בעבור ילדים בני 6-14 ומטרתו לסייע בקניית ציוד לימודים לפני פתיחת שנת הלימודים. ב-2014 קיבלו מענק לימודים כ-143 אלף ילדים בסך של כ-201 מיליון ש"ח.

בשנים 1992-1998 שולם המענק רק למשפחות חד-הוריות. מאוגוסט 1998 הוא משולם גם למשפחות שבהן ארבעה ילדים או יותר שמקבלות מהמוסד לביטוח לאומי אחת מגמלאות הקיום כאמור לעיל. גובה המענק בעבור ילדים בני 6-11 הוא 18% מהסכום הבסיסי (1,557 ש"ח ב-2014) ובעבור בני 12-14 - 10% ממנו (865 ש"ח).

בשנת 2014 הגיע מספר המשפחות שקיבלו מענק לימודים לכ-80 אלף שהן כ-7% מכלל המשפחות עם ילדים בארץ, מרביתן משפחות חד-הוריות (73% - 59 אלף) והיתר משפחות מרובות ילדים (כ-22 אלף). חלקן של המשפחות שבהן ארבעה ילדים או יותר הוא כ-11% מכלל המשפחות הגדולות בארץ. במשפחות שקיבלו מענק - כ-143 אלף ילדים, שהם כ-5% מכלל ילדי ישראל. כ-82 אלף ילדים (בני 6-11) היו זכאים לסכום המוגדל (1,557 ש"ח) וכ-61 אלף (בני 12-14), היו זכאים לסכום הרגיל (865 ש"ח).

בשנת 2014 הגיע מספר המשפחות שקיבלו מענק לימודים לכ-80 אלף שהן כ-7% מכלל המשפחות עם ילדים בארץ

ג. תוספת משפחה

ביולי 2004 הוחל בתשלום תוספת למשפחות שבהן שלושה ילדים ויותר המקבלות גמלה להבטחת הכנסה או דמי מזונות מהמוסד. התוספת משולמת בעבור הילדים השלישי והרביעי בלבד, והיא

נועדה לפצות את המשפחות על הפגיעה הכפולה בהן, הן בקצבאות הילדים והן בגמלה להבטחת הכנסה, עם קיצוץ הקצבאות הללו בתוכנית הכלכלית של 2003.

ב-2014 סכום התוספת למשפחות עם שלושה ילדים היה 98 ש"ח (לעומת 123 ש"ח בינואר 2013), ולמשפחות עם ארבעה ילדים - 196 ש"ח (לעומת 246 ש"ח בינואר 2013). בשנת 2014 שולמה תוספת זו לכ-24 אלף משפחות (שבהן כ-39 אלף ילדים שלישיים ורביעיים) בסכום כולל של כ-34 מיליון ש"ח - לעומת 52 מיליון ש"ח ב-2013.

בשנת 2013 הגיע מספר המשפחות המקבלות תוספת משפחה לכ-24 אלף - עלייה של 0.5% לעומת 2012. זהו שינוי מגמה, שכן בשנים האחרונות מספר המשפחות המקבלות היה במגמת ירידה וזו הפעם הראשונה שמספרן עלה לעומת שנה קודמת (לוח 5). רוב המשפחות (כ-60%) הן משפחות שבהן ארבעה ילדים או יותר, והיחס בין שיעור המשפחות עם שלושה ילדים בכלל המשפחות המקבלות תוספת משפחה לבין שיעור המשפחות עם ארבעה ילדים או יותר - יציב לאורך שנים.

לוח 5

משפחות המקבלות תוספת משפחה לפי גודל המשפחה (אחוזים), 2010-2014

שנה	סך הכל		עם 4 ילדים ויותר
	מספרים	אחוזים	
2010	24,847	100.0	60.0
2011	24,304	100.0	60.1
2012	24,120	100.0	60.4
2013	24,241	100.0	60.0
2014	24,135	100.0	59.9

בדיקת הזכאות למענק לימודים - סקר שנת 2014

מענק הלימודים משולם בעבור ילדים בני 6-14 למשפחות חד-הוריות ולמשפחות עם ארבעה ילדים או יותר שמקבלות מהמוסד לביטוח לאומי אחת מגמלאות הקיום האלה: גמלה להבטחת הכנסה, דמי מזונות, קצבת נכות, קצבת זיקנה או קצבת שאירים. המענק ניתן כתשלום חד-פעמי בכל שנה סמוך לתחילת שנת הלימודים ומטרתו לסייע למשפחות הזכאיות לו ברכישת ציוד לבית הספר. בשנת 2014 היה גובה המענק בעבור ילדים בני 6-11 1,528 ש"ח ובעבור בני 12-14 - 849 ש"ח. בסך הכל שולם מענק לימודים ל-80,346 משפחות (58,780 בהן חד-הוריות) בסכום כולל של כ-201 מיליון ש"ח.

מדי שנה, לפני מועד תשלום המענק, מוטל על-פי חוק על מחלקת הילדים במינהל הגמלאות של המוסד לבדוק מדגם של כ-5,000 משפחות חד-הוריות, כדי לבדוק אם חל שינוי במצב המשפחתי של האם. כידוע, גם חד-הורית המתגוררת עם בן זוג ידוע בציבור אינה זכאית למענק. השנה רק כ-15% מהמדגם (881 נשים) לא הגיבו לטופס. מתוך 4,855 הנשים שהחזירו את הטופס, ל-4,634 (כ-95%) חודש או התחיל תשלום המענק, כלומר רק מ-221 נשים שהחזירו את הטופס נשללה הזכות למענק לימודים.

מינהל המחקר יזם סקר טלפוני ופנה לכל הנשים שלא התקבל מהן טופס בחזרה. הסקר נועד לאתר את הסיבות לאי-החזרת הטופס, לקבל את הפרטים הנחוצים לבדיקת הזכאות למענק לימודים, ולעודד את הנשים שרואיינו לממש את זכויותיהן במידה שהן זכאיות להן.

ב-2014 סכום התוספת למשפחות עם שלושה ילדים היה 98 ש"ח (לעומת 123 ש"ח בינואר 2013)

בסך הכל שולם מענק לימודים ל-80,346 משפחות בסכום כולל של כ-201 מיליון ש"ח

הסקר כלל 881 נשים שלא החזירו את הטופס, ו-594 בהן רואיינו. הממצאים העלו כי כ-48% מן הנשים (286) לא קיבלו את הטופס - ירידה ניכרת לעומת השנתיים הקודמות (כ-75% ב-2013 וכ-68% ב-2012). לכ-27% מן הנשים (160) יש ידוע בציבור - שיעור הנמצא במגמת ירידה (לעומת כ-38% ב-2012 וכ-32% ב-2013).